(סימן שסד"ך) ותו ליכא והא איכא שלמה לא סליק מלכותיה הניחא למ"ד (א) מלך והדיוט אלא למ"ד מלך והדיוט ומלך מאי איכא למימר שלמה מילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר [1]וישב שלמה על כסא ה' והא הוה סנחריב דכתיב [2]מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי הא (א) איכא ירושלים דלא כבשה והא איכא דריוש דכתיב [3]דריוש מלכא כתב לכל עממיא אומיא ולישניא די דיירין בכל ארעא שלמכון יסגא הא (ב) איכא שבע דלא מלך עלייהו דכתיב [4]שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין והא איכא כורש דכתיב [5]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה: [6]בימים ההם כשבת המלך וכתיב בתריה [7]בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתיישבה דעתו אמר בלשצר חשב וטעה אנא חשיבנא ולא טעינא מאי היא דכתיב [8]כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכתיב [9]למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרים ותלת דאויל מרודך ותרתי דידיה הא (ב) שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך דאמר מר (ג) גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה גלו בשבע לכיבוש יהויקים גלות יהויכין שהיא שמונה לנבוכדנצר גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר דאמר מר (ד) שנה ראשונה כיבש נינוה שניה כיבש יהויקים וכתיב [10]ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכותו] את ראש יהויכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית הכלא תמני ותלתין ושבע הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרין ותלת דאויל מרודך גמ' ותרתי דידיה הא שבעין אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו היינו דקאמר ליה דניאל [11]ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך וכתיב [12]ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי] וכתיב [13]ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין אמר איהו מיטעא טעי אנא חשיבנא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל לבבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל כמה בצירן תמני חשיב ועייל חילופייהו חדא דבלשצר וחמש דדריוש וכורש ותרתי דידיה הא שבעין כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי והא שפיר חשיב איהו נמי מיטעא טעי דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים סוף סוף כמה בצירן (ה)(חדיסר) [חד סרי] איהו כמה מלך ארביסר בארביסר דידיה איבעי ליה למיבני בית המקדש אלמה כתיב [14]באדין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם אמר רבא שנים מקוטעות הוו

תניא

סימן שלמה סנחריב דריוש כורש: לא סליק מלכותיה. לא השלים מלכותו שהרי נטרד כדאמרינן במסכת גיטין (דף סח:): **הניחא למאן דאמר וכו'.** במס' גיטין פ' מי שאחזו: **על העליונים.** על השדים: **כשבת המלך.** משמע בתחילת מלכותו והדר כתיב בשנת שלש: **כשנתיישבה דעתו.** שמתחלה היה דואג שיצאו ישראל מתחת ידו כשיגמרו שבעים שנה לגלות בבל ועכשיו נתיישבה (ג): **מאי היא.** חושבניה דבלשצר וטעותיה: **לפי מלאות לבבל.** כסבור הוא למלכות בבל מיום שנטלה בבל מלכות וזה נבוכדנצר נטל מלכות מאסר חדון מלך אשור: **חשב.** בלשצר מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך: **ותרתי דידיה.** דאשכחן דבלשצר מלך תלת שנין דכתיב בספר דניאל (ח) בשנת שלש למלכות בלשצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל וגו': **גלו בשבע גלו בשמונה.** חד גלות הוא וקראי קא דריש כתיב בגלות יהויכין בשנת שמונה (ד) למלכות נבוכדנצר בסוף ספר מלכים (ו) ובספר ירמיה בסופו (ז) אשר הגלה נבוזראדן בשנת שבע אלא שמונה למלכות נבוכדנצר ושבע לכיבוש יהויקים שכבשו תחתיו בשנה שניה למלכותו (ה) ולא הגלהו ויהי לו עבד שלש שנים וי"ח וי"ט כתיב בגלות צדקיהו בסוף ספר ירמיה (ח) והיינו חורבות ירושלים שהיא י"א שנה אחר גלות יהויכין דכתיב (ט) ויהי בעשתי עשרה שנה למלך צדקיהו וגו' ומאי י"ח וי"ט י"ח לכיבוש יהויקים וי"ט למלכות נבוכדנצר: **דאמר מר שנה ראשונה כיבש נינוה.** שהיתה ראש מלכות אשור שהיה מלך בנינוה: **שניה כיבש יהויקים.** קראי קא דריש בסדר עולם כתיב בראש ספר דניאל בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר בירושלים ויתן ה' את יהויקים בידו אפשר לומר כן והלא לא מלך אלא בשנת ארבע ליהויקים שנאמר בספר ירמיה (מה) הדבר אשר היה בשנת הרביעית ליהויקים היא שנה הראשונה לנבוכדנצר אלא מה תלמוד לומר בשנת שלש למלכות יהויקים בשנת שלשה למרדו לאחר שכיבשו עבדו שלשה שנים ומרד בו שנאמר ויהי לו [יהויקים] עבד שלש שנים וישב וימרד בו (מלכים ב כד) ולמדך כאן שעמד במרדו שלש שנים הרי ששה שנים לכיבושו ובפעם הזאת נמסר בידו והרגו ונתקיים בו קבורת חמור יקבר (ירמיה כב) והמליך את יהויכין בנו תחתיו ובא לו לבבל (מדרש רבה מצורע פי"ט) אמרו לו יועציו האב מרד בך והמלכת בנו מתלא אמרן מכלבא בישא גוריא טבא לא נפיק חזר עליו לתשובת השנה והגלהו והמליך צדקיהו וכן כתיב בספר מלכים בסופו נמצאת גלות יהויכין בשנת שבע לכיבוש יהויקים והרי הכתוב קורא אותה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר בספר מלכים בסופו למדנו שבשנה שניה למלכותו כיבשו: **נשא אויל מרודך מלך בבל וגו'** (ו). למדנו שמלך אויל מרודך בשנת ל"ז לגלות יהויכין וכבר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין שמונה ול"ז הרי מ"ה וכ"ג דאויל מרודך וב' דבלשצר: **אפיק מאני דבית המקדש.** בשנת שלישית למלכותו: **אמר.** אחשורוש איהו ודאי מיטעא טעי: **אנא חשיבנא כו' לגלות בבל.** תחילת גולה שהגלה את יכניה: **כמה בצירן.** משבעים משנת שתים לבלשצר תמני אותן שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה שלא היה לו לבלשצר למנותן ומנאן: **חשב.** אחשורוש מב' לבלשצר עד שלש שלו: **ועייל.** הנך תמני תחותייהו: **חדא דבלשצר.** דהרי (ז) משנת שתים שלמו שבעים שנה לפי מניינו ושוב מנה שלישית: **וחמשה דדריוש המדי וכורש הפרסי.** דכתיב ודריוש מדאה קביל מלכותא (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון שנתן רשות לבני הגולה לעלות שנאמר כה אמר כורש וגו' (עזרא א). וקסלקא דעתך השתא שמלכו בין שניהן ה' שנים אע"ג דלא כתיב בקרא: **ותרתי דאחשורוש.** כבר עברו לו שתי שנים: **מחרבות ירושלים.** גלות צדקיהו שנשרפה העיר וכו בהדיא כתיב דלחרבות ירושלים בעי למימניא דכתיב בספר דניאל (ט) למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: (י) **חדיסר.** שכך עמד הבית אחר גלות יכניה: **איהו כמה מלך ארביסר.** דכתיב בשנת שתים עשרה הפיל פור הוא הגורל (כ) ולשנה אחרת נעשה הנס הרי י"ג (ח) דמלכי אומות העולם מתשרי מנינן ונתחדשה השנה בתשרי וכתיב לשנה אחרת לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית (ל) הרי י"ד: **באדין.** בימי כורש בטילת עבידת בית אלהא שצוה כורש לבנות וחזר בו על ידי צרי יהודה ובנימין כמו שכתוב בספר עזרא (מ) עד שנת תרתין למלכות דריוש השני שמלך אחר אחשורוש ונקרא שלשה שמות דריוש כורש ארתחשסתא (י): **שנים מקוטעות היו.** אותן שנים שמנינן למעלה יש בהן שנבלעו משל אחרון (ט) בראשון כגון לדריוש המדי וכורש שמנינן להם ה' שנים לא תמצא אלא ד' דכתיב בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש בספר דניאל (ט) בשנת שלש למלכות כורש וגו' (ס) ותניא בסדר עולם לא מצינו למדי שנה בכתובים אלא זו בלבד ולכורש מצינו שלשה שנים בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' ותניא נמי בסדר עולם כורש מלך ג' שנים מקוטעות הרי שמנית שנה יתירה וגם (י) דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה וכנגדו נשתהה הבנין שתים שנים לדריוש:

תניא

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין כ: גיטין סח:], ב) [לקמן יט.], ג) [ערכין יב.], ד) [ערכין יב.], ה) [נ"ל חד סרי], ו) [מ"ב כד], ז) [פרק נב], ח) [שם], ט) [ירמיה לט], י) [נ"ל חד סרי], כ) [אסתר ג], ל) [אסתר ט], מ) [פרק ד], נ) [ר"ה ג:], ס) [דניאל י],

מוסף רש"י

מלך והדיוט. היה שלמה, לא חזר שוב למלכותו (גיטין סח: וסנהדרין כ: ועי' רש"ל גיטין שם שר"ל כעין מלכות ראשונה שמלך על העליונים). **גלו.** ישראל עם יהויכין **בשבע.** בשנה שביעית לכיבוש יהויקים, **גלו בשמונה.** כלומר שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים כדמפרש לקמן, **גלו בשמונה עשרה.** עם צדקיהו והיא היתה חרבות ירושלים והיא היתה שנת י"ח לכיבוש יהויקים והיא שנת י"ט לנבוכדנצר (ערכין יב.). **דאמר מר.** בסדר עולם (שם). **כיבש יהויקים.** לאו גלות היא, דלא הגלה שום אדם אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים כדכתיב (מ"ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו ג' שנים כדכתיב בדניאל בתחילתו בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר ירושלים, ותניא בסדר עולם אפשר לומר כן והלא לא מלך נבוכדנצר עד שנה רביעית ליהויקים כדכתיב (ירמיה כה) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונית לנבוכדנצר, אם כן מה תלמוד לומר בשנת שלש, למרדו, שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל והמליך יהויכין תחתיו וכתיב בסוף דברי הימים ולתשובת השנה וגו' אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין, וכתיב בסוף מלכים ויצא אליו יהויכין מלך יהודה וגו' אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכדנצר והיינו דאמרינן שנה שניה כיבש יהויקים (ערכין יב.).

תורה אור השלם

1. וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא יְיָ לְמֶלֶךְ תַּחַת דָּוִיד אָבִיו וַיַּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כט כג
2. מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת אַרְצָם מִיָּדִי כִּי יַצִּיל יְיָ אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִיָּדִי: ישעיהו לו כ
3. בֵּאדַיִן דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא כְּתַב לְכָל עַמְמַיָּא אֻמַיָּא וְלִשָּׁנַיָּא דִּי דָיְרִין בְּכָל אַרְעָא שְׁלָמְכוֹן יִשְׂגֵּא: דניאל ו כו
4. שְׁפַר קֳדָם דָּרְיָוֶשׁ וַהֲקִים עַל מַלְכוּתָא לַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא מְאָה וְעֶשְׂרִין דִּי לֶהֱוֹן בְּכָל מַלְכוּתָא: דניאל ו ב
5. כֹּה אָמַר כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לִבְנוֹת לוֹ בַיִת בִּירוּשָׁלַ‍ִם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: עזרא א ב
6. בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: אסתר א ב
7. בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו: אסתר א ג
8. כִּי כֹה אָמַר יְיָ כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרִי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: ירמיהו כט י
9. בִּשְׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דָּנִיֵּאל בִּינֹתִי בַּסְּפָרִים מִסְפַּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְיָ אֶל יִרְמְיָה הַנָּבִיא לְמַלֹּאות לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַ‍ִם שִׁבְעִים שָׁנָה: דניאל ט ב
10. וַיְהִי בִשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מַלְכֻתוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּצֵא אוֹתוֹ מִבֵּית הַכְּלוּא: ירמיהו נב לא וַיְהִי בִשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה מִבֵּית כֶּלֶא: מלכים ב כה כז
11. וְעַל מָרֵא שְׁמַיָּא הִתְרוֹמַמְתָּ וּלְמָאנַיָּא דִי בַיְתֵהּ הַיְתִיו קָדָמָךְ וְאַנְתְּ וְרַבְרְבָנָךְ שֵׁגְלָתָךְ וּלְחֵנָתָךְ חַמְרָא שָׁתַיִן בְּהוֹן וְלֵאלָהֵי כַסְפָּא וְדַהֲבָא נְחָשָׁא פַרְזְלָא אָעָא וְאַבְנָא דִּי לָא חָזַיִן וְלָא שָׁמְעִין וְלָא יָדְעִין שַׁבַּחְתָּ וְלֵאלָהָא דִּי נִשְׁמְתָךְ בִּידֵהּ וְכָל אֹרְחָתָךְ לֵהּ לָא הַדַּרְתָּ: דניאל ה כג
12. בֵּהּ בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַשְׂדָּאָה: דניאל ה ל
13. וְדָרְיָוֶשׁ מָדָאָה קַבֵּל מַלְכוּתָא כְּבַר שְׁנִין שִׁתִּין וְתַרְתֵּין: דניאל ו א
14. בֵּאדַיִן בְּטֵלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלָהָא דִּי בִּירוּשְׁלֶם וַהֲוָת בָּטְלָא עַד שְׁנַת תַּרְתֵּין לְמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ פָּרָס: עזרא ד כד

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא הוה ירושלים: (ב) שם הא הויא שבע דלא מלך: (ג) רש"י ד"ה כשנתיישבה וכו' ועכשיו נתיישבה דעתו הס"ד: (ד) ד"ה גלו בשבע וכו' בשנת שמנה למלכו בסוף ספר כצ"ל ותיבת נבוכדנצר נמחק: (ה) בא"ד בשנה שניה למלכותו כדאמרינן לקמן ולא הגלהו כו' חורבות ירושלים דהויא י"א שנה וכו' כדכתיב ויהי: (ו) ד"ה נשא אויל מרודך מלך בבל וגו' בשנת מלכותו למדנו: (ז) ד"ה חדא וכו' בשנת שתים וכו' ושוב מלך שנה שלישית: (ח) ד"ה איהו כמה וכו' הרי י"ג דהא למלכי אומות: (ט) ד"ה שנים מקוטעות וכו' משל אחרון בשל ראשון וכו' וכורש הפרסי שמנינן להם ה' שנים ולא וכו' לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי ולא זהו אחשורוש המלך שזה קדמו שנים הרבה ותניא בסדר עולם כצ"ל ותיבות בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' נמחק: (י) בא"ד וגם בשנות נבוכדנצר וכו' שתים לדריוש האחרון הס"ד:

רבינו חננאל

כשבת, כשנתיישבה דעתו. אמר בלשצר מנה וטעה, אנא מנינא ולא טעינא. **כתיב** כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, אמר בלשצר (א) מאי [לבבל] למלכות בבל. חשב **ארבעים** וחמש **דנבוכדנצר**, מ"ה מנא לן, דאמר מר גלו בשבע לכיבוש יהויקים [שהיא] שנת שמונה לנבוכדנצר. שנאמר הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונית לנבוכדנצר מלך בבל, וכבש יהויקים בשנה החמישית למלכו, נמצאו משכיבש ועד שמת שבע שנים. שכל מלכות יהויקים היתה אחת עשרה שנה שנאמר ואחת עשרה שנה מלך בירושלים, ואמרינן בנבוכדנצר שנה ראשונה כיבש נינוה שנייה כיבש יהויקים, וכיון שמת יהויקים מלך יכניה ג' חדשים ובא נבוכדנצר והגלהו שנאמר ויקח אותו מלך בבל בשנת שמונה למלכו, נמצא משכיבש יהויקים עד שמת יהויקים שבע שנים ויכניה ג' חדשים והגלהו. וזהו פירושו גלו בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שנת שמונה לנבוכדנצר. וזה שכתוב בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנצר מלך בבל ירושלים ויצר עליה. כבר פירשוהו רבותינו בשנת שלש למרדו דהא בשנה הרביעית ליהוייקים מלך נבוכדנצר. גלו בשמונה עשר לכיבוש יהויקים שהיא שנת תשע עשר לנבוכדנצר, שנאמר ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים וגו'. נמצא שהגלה יהויכין בשנת שמונה למלכו ונשאר יהויכין ל"ז שנה חבוש בבית האסורים בגלות עד שמת נבוכדנצר, שנ' ויהי בשלשים ושבע לגלות יהויכין מלך יהודה וגו', הנה (ב) מקודם גלות יהויכיין ח' שנים ול"ז שנה, **הרי ארבעים וחמש שנה לנבוכדנצר.** **הנה** נמצאו שנות נבוכדנצר מן הפסוקין. אבל **עשרים ושלש שנה לאויל מרודך** גמרא, **ותרתי דבלשצר, הרי שבעים.** אמר מדלא איפרוק כולי. **אמר אחשורוש** בלשצר טעה דאיבעו למימנא ע' לגלות. כמה בצרו ח' שנה שמלך נבוכדנצר קודם גלות יכניה עייל תמני שני חילופייהו, חדא דבלשצר וה' שנה דכורש ודריוש וב' שנים דידיה הא שבעים כו'. היינו דכתיב בשנת שלש למלכו בשבת, כשנתיישב דעתו דאמר תוב לא מפרקי. כולה שמעתה ופשוטה היא.

א) נ"ל אמר בלשצר חשב וטעה וכו' מאי היא דכתיב כי לפי מלאת לבבל וחשב דמאי לבבל למלכות בבל חשב וכו'. ב) נראה דצ"ל הנה מלך מקודם גלות יהויכין וכו'.